

Konštantín Čulen pred ľudovým súdom

Branislav Kinčok

KINČOK, Branislav. Konštantín Čulen Before the People's Court. In *Historický zborník*, Vol. 34, 2024, No. 2, pp. 59-72

Abstract: Since the retributive criminal proceedings against Konštantín Čulen are still one of the least explored aspects of this important personality's life, the presented study attempts to analyze the entire set of measures taken by the Czechoslovak security forces and Slovak retributive courts against Konštantín Čulen in 1945–1948. The introductory part deals with the creation and enactment of retributive legislation, paying particular attention to the issue of members of the Diet of the Slovak Republic. After 1945, they constituted the largest group of individuals to whom the retributive decree extended the jurisdiction of the National Court, even though they mostly represented rather moderate politicians. The study examines the activities of the Czechoslovak security forces searching for the former Slovak MP and the subsequent effort to extradite him to Czechoslovakia. It also examines the preparation and course of retributive criminal proceedings, which finally took place in the absence of the defendant before the People's Court in Bratislava at the end of May 1948. Since the Czechoslovak state and security authorities were unable to get him before the retribution court in Slovakia, Konštantín Čulen managed to avoid the draconian sentence of 30 years imprisonment.

Keywords: Retributive Court; Konštantín Čulen; Diet of the Slovak Republic; National Court; People's Courts.

Retribučné trestné konanie proti Konštantínovi Čulenovi patrí dodnes k najmenej prebádaným stránkam života tejto významnej osobnosti. Aj to minimum historikov, ktorí sa pokúšali podrobnejšie zdokumentovať jeho životné osudy, prešlo túto problematiku len konštatovaním o odsúdení Konštantína Čulena Ľudovým súdom v Bratislave v máji 1948 a o výške uloženého trestu.¹ Nič podrobnejšie sa k tejto téme v slovenskej historiografii nedopátrate. Z tohto dôvodu sa v nasledujúcom príspevku pokúsime zanalyzovať celý súbor opatrení československých bezpečnostných zložiek a slovenských retribučných súdov proti Konštantínovi Čulenovi v rokoch 1945 – 1948.

Konštantín Čulen sa ako významný predstaviteľ politického, spoločenského a kultúrneho života na Slovensku v rokoch 1938 – 1945 ocitol koncom vojny v zornom poli domáceho a zahraničného odboja, ktorý sa už v roku 1944 pripravoval na prevzatie politickej moci. To, že sa s ním po odstránení ľudáckeho režimu nebude zaobchádzať v rukavičkách, dokazoval už článok uverejnený 28. septembra 1944 v ústrednom tlačovom orgáne Demokratickej strany na Slovensku *Čas* s názvom *Ale, ale, pán Čulen!*

¹ Pozri napríklad BARANOVIČ, Štefan. Život Konštantína Čulena. In BARANOVIČ, Štefan (ed.). *Konštantín Čulen (1904 Brodské – 1964 New York)*. Martin : Matica slovenská, 1995, s. 8-12.

Bol reakciou na jeho prvé rozhlasové vystúpenia venujúce sa situácii na povstaleckom území. Neznámy autor článku ho nazval „slovenským Goebbelsom“, ktorý sa po dlhšej odmlke *„vidiac, že oslobodené Slovensko nemá na programe kompromisy so zradcami a že mu teda po víťazstve demokracie nekynie kariéra, rozhodol sa prehovoriť zase do bratislavského rozhlasu“*. Vzhľadom na Čulenove prezentované postoje k prebiehajúcemu Povstaniu predstaviteľa domáceho odboja dospeli k záveru, že *„takto aspoň vieme, čo s vami, až príde čas skladania účtov“*.² Ten však v roku 1944 ešte neprišiel, pretože Povstanie bolo koncom októbra 1944 porazené a hrozba vážnych postihov hrozila naopak jeho účastníkom. Karta sa obrátila až na jar nasledujúceho roku, keď Červená armáda v priebehu necelých dvoch týždňov dobila veľkú časť juhozápadného Slovenska a dosiahla Bratislavu, čím prinútila slovenských vládnych predstaviteľov, ľudáckych politikov a iných verejných činiteľov k odchodu do exilu.

Medzi viac ako dvoma stovkami evakuantov, ktorí na prelome marca a apríla 1945 opustili Bratislavu a uchýlili sa do rakúskeho Kremsmünsteru, sa nachádzal aj Konštantín Čulen s rodinou. Uvedomoval si svoje postavenie a právom sa obával o svoj osud, ak by sa dostal do rúk kreujúcich sa československých bezpečnostných orgánov. Preto s nesmiernym uľahčením pozoroval príchod jednotiek americkej armády, ktoré 5. mája 1945 obsadili Kremsmünster. O Američanoch mal totiž Čulen až zromantizované predstavy. Poznal ich hlavne zo styku s vedúcimi osobnosťami amerických Slovákov a zo svojich dvoch krátkych pobytov v USA. Amerika bola pre neho vzorom demokracie, krajinou, ktorá poskytla prisťahovalcom možnosti uplatnenia, priestor na slobodné podnikanie a takmer neobmedzenú slobodu slova, konania a pohybu. Z tohto dôvodu veril, že demokratický Západ nájde porozumenie pre úsilie slovenského národa o zachovanie svojej samostatnosti a s pomocou rodákov v Amerike sa podarí obhájiť slovenskú vec pred svetovou verejnosťou.³ O to väčšie muselo byť jeho sklamanie zo správania sa amerických vojakov a amerických okupačných úradov, ktoré na vlastnej koži zažil v nasledujúcich mesiacoch. Prvé vytriezvenie prišlo 19. mája 1945, keď do Kremsmünsteru dorazili agenti CIC a na neznáme miesto odviezli členov bývalej slovenskej vlády. O necelý mesiac neskôr, 7. júna 1945, už podobný osud postihol aj Konštantína Čulena, ktorý bol spolu s ďalšími 16 slovenskými utečencami zaistený a umiestnený najskôr v americkom zaisťovacom tábore v Peuerbachu a od 15. septembra 1945 v zaisťovacom tábore Marcus W. Orr v Glasenbachu neďaleko Salzburgu.⁴

Medzitým na Slovensku došlo k vytvoreniu a uzákoneniu retribučnej legislatívy. Plenárne zasadnutie Slovenskej národnej rady (SNR) 15. mája 1945 schválilo nariadenie č. 33/1945 Zb. n. SNR o potrestaní fašistických zločincov, okupantov, zradcov a kolaborantov a o zriadení ľudového súdnictva (ďalej len retribučné nariadenie),

² Ale, ale, pán Čulen!. In *Čas*, roč. 1, 1944, č. 10, s. 1-2.

³ ČULEN, Konštantín. *V amerických zaisťovacích táboroch. Z denníkov Konštantína Čulena (6. jún 1945 – 30. apríl 1946)*. Martin : Matica slovenská, 2008, s. 13-14.

⁴ VNUK, František. *Životopis Konštantína Čulena*. Cleveland : Slovenský ústav, 1984, s. 110-120.

ktorého platnosť bola obmedzená na jeden rok. Dopĺňal ho vykonávací predpis, ktorý bol 5. júna 1945 prijatý ako vykonávacie nariadenie Zboru povereníkov SNR č. 55/1945 Zb. n. SNR.⁵ Retribučné nariadenie definovalo v prvých piatich paragrafoch 5 základných skutkových podstát (trestných činov). Prvou boli „fašistický okupanti“, pričom tohto trestného činu sa mohli dopustiť len cudzí štátni príslušníci, ktorí sa pričínili o rozbitie ČSR a jej demokratického zriadenia a zúčastnili sa na politickom, hospodárskom alebo inom útlaku slovenského národa. Druhý paragraf definoval trestný čin „domáci zradcovia“, ktorého sa mohli dopustiť len československí občania, najmä však členovia slovenskej vlády, snemu, exponovaní hospodárski činitelia, predstavitelia a exponovaní príslušníci „nemeckých, maďarských alebo slovenských fašistických organizácií“ a to tak, že sa podieľali na rozbití ČSR, podporovali vojenské, politické alebo hospodárske záujmy nacistického Nemecka alebo horthyovského Maďarska, participovali na vypovedaní a vedení vojny proti ZSSR a spojencom a verbálne propagovali, obhajovali alebo schvaľovali činnosť fašistických okupantov a domácich zradcov a verejne hanobili ZSSR a spojencov alebo ich štátne zriadenie a armády. V treťom paragrafe retribučného nariadenia bol obsiahnutý trestný čin „kolaboranti“, ktorým sa trestala široká škála konaní a foriem kolaborácie. Štvrtý paragraf riešil osobitný retribučný trestný čin „zradu na povstaní“. Mali sa ho dopustiť osoby, ktoré sa previnili proti Slovenskému národnému povstaniu či československému odboju na Slovensku. Piaty paragraf nariadenia postihoval „previnilcov fašistického režimu“ a ako jediný sa vzťahoval na drobných exponentov režimu alebo kolaborantov, ktorí mali byť súdení na najnižšej úrovni retribučného súdnictva – miestnymi ľudovými súdmi. Naopak, pred najvyšším ľudovým súdom, ktorým sa stal Národný súd v Bratislave, mali byť súdení najvyšší politickí a štátni predstavitelia bývalej Slovenskej republiky.⁶ Takéto rozdelenie vecnej príslušnosti platilo aj po predĺžení účinnosti retribučnej normy, ktorá mala podľa nariadenia SNR č. 57/1946 Zb. n. SNR zo 14. mája 1946 platiť až do konca roku 1947.⁷

Do pôsobnosti Národného súdu v Bratislave patrili aj poslanci slovenského snemu, ktorý vznikol v roku 1938 ako jeden zo štátoprávných atribútov slovenskej autonómie a po osamostatnení Slovenska sa stal parlamentom samostatného štátu, ktorý od júla 1939 niesol názov Snem Slovenskej republiky. Jeho poslanci tvorili po roku 1945 najväčšiu časť z osôb, na ktoré sa podľa retribučného nariadenia taxatívne vzťahovala príslušnosť Národného súdu a to napriek tomu, že zväčša reprezentovali

⁵ Bližšie ku genéze retribúcie na Slovensku pozri MALATINSKÝ, Michal. *Pred súdom národa? Retribúcia na Slovensku a Národný súd v Bratislave 1945 – 1947*. Bratislava : Post Scriptum, 2019, s. 17-46.

⁶ Nariadenie č. 33/1945 Zb. n. SNR z 15. mája 1945 o potrestaní fašistických zločincov, okupantov, zradcov a kolaborantov a o zriadení ľudového súdnictva. In ŠUTAJ, Štefan – MOSNÝ, Peter – OLEJNÍK, Milan (eds.). *Prezidentské dekréty Edvarda Beneša v povojnovom Slovensku*. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2002, s. 99-107.

⁷ Nariadenie SNR č. 57/1946 Zb. n. SNR zo dňa 14. mája 1946, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie č. 33/1945 v znení nariadenia č. 83/1945 Zb. n. SNR o potrestaní fašistických zločincov, okupantov, zradcov a kolaborantov a o zriadení ľudového súdnictva. In MALATINSKÝ, Michal. *Pred súdom národa?*, s. 224-231.

skôr umiernených politikov. Pokiaľ išlo o právnu kvalifikáciu konania poslancov snemu, spadali pod druhý paragraf retribučnej normy, na základe ktorého všetci patrili do kategórie „domáci zradcovia“. Skutkovú podstatu tohto deliktu mali naplniť tak, že jednohlasným hlasovaním za vznik samostatného Slovenského štátu 14. marca 1939 sa pričínili o rozbitie Československej republiky. Tým sa zúčastnili na kľúčovom „vlastizradnom akte“, za ktorý mali pred retribučným súdom niest' trestnoprávnu zodpovednosť. Okrem paragrafu 2 bola polovica poslancov obžalovaná aj na základe paragrafu 3 „kolaboranti“ a malá časť aj podľa paragrafu 4 „zrada na povstaní“.⁸ Sankciou za skutky podľa paragrafu 2 a 4 bol obligatórne trest smrti, pri paragrafe 3 mohol súd udeliť alternatívne trest smrti alebo 30 rokov trestnice. Tento stav čiastočne korigoval paragraf 6, ktorý definoval možnosti zmiernenia trestu, ak páchatel' svojou neskoršou činnosťou – najmä účasťou v Povstaní – participoval na protifašistickom boji a pričínil sa o záchranu slovenských životov. V takom prípade mohol súd zmeniť trest smrti na 30 rokov trestnice alebo v mimoriadnych prípadoch uložiť tresty vedľajšie ako tresty hlavné, prípadne páchatel'a úplne oslobodiť.⁹

Na základe retribučného nariadenia č. 33/1945 mal teda Národný súd v prípadoch bývalých poslancov slovenského snemu vychádzať zo samotného faktu vykonávania mandátu a hlasovania 14. marca 1939, s ktorým sa spájalo naplnenie skutkovej podstaty domácej zrady. Skúmanie ich ďalšej činnosti tak v podstate spočívalo najmä v posudzovaní dôkazov vedúcich k prípadnému zmierneniu trestu. To znamenalo, že v praxi niesol obžalovaný poslanec dôkazné bremeno svojej nevinu a bol teda postavený pred úlohu „vyviníť sa“ z trestnoprávnej zodpovednosti, resp. pokúsiť sa uniknúť poprave a dosiahnuť čo najnižší trest.¹⁰

Aj keď slovenská retribúcia zásadne uplatňovala princíp individuálnej zodpovednosti – príslušnosť k politickej strane, organizácii, bezpečnostnej zložke či štátnemu orgánu nebola explicitne kriminalizovaná – Národný súd sa vo svojich rozhodnutiach postupne odklonil od doslovného znenia retribučného nariadenia a skonštruoval koncepciu kolektívnej trestnoprávnej zodpovednosti bývalých poslancov slovenského snemu (okrem nich ešte aj členov Štátnej rady). Kľúčovým bol z tohto pohľadu rozsudok nad poslancom Rudolfom Schwarzom, ktorý bol vynesенý a vyhlásený 1. februára 1946. V tomto prípade sa totiž Národný súd pri vyvodzovaní trestnoprávnej zodpovednosti poslanca už rozhodujúco nesústredil len na jeho konkrétnu činnosť, ale v skutkovej vete výroku rozsudku označil slovenský snem za zákonodarný a legalizačný zástoj „profašistického a separatistického režimu“ a jeho poslancov za

⁸ PODOLEC, Ondrej. K retribučným súdnym procesom s poslancami Snemu Slovenskej republiky. In: STŘEDOVÁ, Veronika – ŠTĚPÁN, Jiří a kol. *České, slovenské a československé dějiny 20. století V. Ústí nad Orlicí* : OFTIS, 2011, s. 109-110; PODOLEC, Ondrej. *Prvý slovenský parlament. Snem Slovenskej republiky a jeho legislatívna činnosť*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2017, s. 256-259.

⁹ Nariadenie č. 33/1945 Zb. n. SNR z 15. mája 1945 o potrestaní fašistických zločincov, okupantov, zradcov a kolaborantov a o zriadení ľudového súdництва. In: ŠUTAJ, Štefan – MOSNÝ, Peter – OLEJNÍK, Milan (eds.). *Prezidentské dekréty Edvarda Beneša v povojnovom Slovensku*, s. 99-102.

¹⁰ PODOLEC, Ondrej. K retribučným súdnym procesom s poslancami Snemu Slovenskej republiky, s. 110 a 112.

nástroj tohto politického systému. Aj keď súd priamo neoznačil snem za zločineckú organizáciu – čo ani v zmysle retribučného nariadenia nemohol – dospel k záveru, že ako taký slúžil ako nástroj ľudáckeho zriadenia, a preto niesli jeho poslanci kolektívnu zodpovednosť za činy režimu, ktorému slúžili. Tak sa pri posudzovaní trestnoprávnej zodpovednosti poslancov bývalého slovenského zákonodarného zboru prestala skúmať konkrétna činnosť daného poslanca ako individuality a začalo sa vychádzať z posúdenia činnosti celého snemu ako organizácie či kolektívnej ustanovizne. Po novom už nebolo podstatné, či poslanec hlasoval, alebo nehlasoval za nejaké konkrétne návrhy zákonov, pretože už z titulu svojho členstva v sneme ako kolektívnom orgáne niesol trestnoprávnu zodpovednosť. Národnému súdu teda stačilo iba preukázať, že súdená osoba bola určité obdobie poslancom snemu a to, pokiaľ neboli preukázané vyvíňovacie dôvody, stačilo, aby bola odsúdená za zločin domácej zrady, pričom nebolo potrebné dokazovať nič ďalšie. Z tejto koncepcie vychádzal Národný súd pri súdení väčšiny bývalých poslancov slovenského snemu.¹¹

Keďže veľká časť politickej elity Slovenskej republiky odišla na jar 1945 do emigrácie a retribučné nariadenie až do svojej novelizácie v máji 1946 (nariadenie č. 57/1946 Zb. n. SNR) konanie v neprítomnosti nepripúšťalo,¹² pred československými bezpečnostnými zložkami stála prvoradá úloha – tieto osoby vypátrať a požiadať medzinárodné organizácie alebo spojenecké vojenské orgány o ich vydanie, prípadne zabezpečiť ich prevoz na Slovensko vlastnými prostriedkami (napríklad aj únosom). Takýmto spôsobom sa v ich hľadácku už v roku 1945 ocitol aj Konštantín Čulen, no veľmi dlho netušili, kde sa vôbec nachádza. Nedožvedeli sa to ani od jeho manželky Alžbety, ktorú v júli 1945 spolu s ďalšími manželkami slovenských prominentov deportovali na Slovensko a krátko vyšetrovali vo väznici Krajského súdu v Bratislave, pretože to sama nevedela.¹³ O jeho osude sa tak šírili rôzne fámy – napríklad v januári 1946 zachytili bezpečnostné zložky na Slovensku správy, že sa spolu s Karolom Sidorom nachádza v USA pod ochranou tamjšej vlády.¹⁴ Najbližšie k pravde sa dostal časopis Zväzu protifašistických politických väzňov na Slovensku *Hlas oslobodených*, ktorý vo februári 1946 informoval svojich čitateľov, že Konštantín Čulen sa nachádza v koncentračnom tábore v Bavorsku, pričom vyzýval SNR, aby zabezpečila jeho vydanie na Slovensko spolu s ďalšími „zlopovestnými zradcami“ slovenského národa.¹⁵ Možno aj vďaka takémuto tlaku bol Konštantín Čulen 27. marca

¹¹ MALATINSKÝ, Michal. *Pred súdom národa?*, s. 144–148.

¹² Nariadenie SNR č. 57/1946 Zb. n. SNR zo dňa 14. mája 1946, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie č. 33/1945 v znení nariadenia č. 83/1945 Zb. n. SNR o potrestaní fašistických zločincov, okupantov, zradcov a kolaborantov a o zriadení ľudového súdnictva. In MALATINSKÝ, Michal. *Pred súdom národa?*, s. 224–231.

¹³ Neslávny návrat. In *Pravda*, roč. 1945, č. 115, s. 3; ČULEN, Konštantín. *V amerických zaisťovacích táboroch*, s. 65.

¹⁴ Archív Ústavu pamäti národa (ďalej A ÚPN) Bratislava, fond (ďalej f.) Krajská správa Zboru národnej bezpečnosti Správa Štátnej bezpečnosti Bratislava, Fond starých písomností (ďalej KS ZNB S ŠtB Bratislava, BA-S), archívne číslo (ďalej a. č.) 2 155. Hlásenie VI. odboru Povereníctva vnútra zo 14. 1. 1946.

¹⁵ BRÁZDA, Jozef. Očista od zradcov a kolaborantov na Slovensku. In *Hlas oslobodených*, roč. 2, 1946, č. 8, s. 2.

1946 označený československými úradmi za vojnového zločinc a Československá komisia pre stíhanie vojnových zločincov v Rakúsku začala po ňom pátranie. Súčasne s tým pražské ministerstvo vnútra požiadalo o vydanie medzinárodného zatykača.¹⁶ Konštantín Čulen, ktorého 11. marca 1946 náhle prepustili zo zaisťovacieho tábora Glasenbach na slobodu, sa o tom, že po ňom „stopujú Česi“, dozvedel koncom apríla 1946 a s pomocou amerického dôstojníka CIC Paula Rickenbacha sa z Rakúska urýchlene presunul do Mníchova.¹⁷

Tlak na prítvrdenie postupu v oblasti očisty verejného života od „zradcov a kolaborantov“ sa v tomto období na Slovensku stupňoval najmä v tlači. Napríklad v júni 1946 publikoval už spomínaný *Hlas oslobodených* otvorený list anonymného politického väzňa a bývalého ilegálneho komunistického pracovníka adresovaný predsedovi SNR Jozefovi Lettrichovi, v ktorom sa pýtal, čo urobila SNR preto, aby „zradcovia [Karol] Sidor, Konštantín Čulen, Dr. František Hrušovský, [Ján] Dafčík, Dr. Stanislav Mečiar, Dr. [Andrej] Dudáš, [Anton] Sabol-Palko atď. boli už konečne vydaní a dopravení na Slovensko.“¹⁸ V takýchto súvislostiach sa pritom Čulenovo meno objavilo aj v iných článkoch.¹⁹ Akútne nebezpečenstvo zaistenia československými bezpečnostnými zložkami mu však na jar 1946 ešte nehrozilo, pretože americká strana na žiadosť Československej vojenskej misie pri spojeneckej komisii vo Viedni o jeho vydanie v júli 1946 odpovedala v rozpore so skutočnosťou, že Čulena premiestnili do Norimbergu k tamajšiemu trestnému tribunálu.²⁰ Túto informáciu pražské ministerstvo vnútra odovzdalo Československej pátracej skupine vo Wiesbadene,²¹ ktorá 1. augusta 1946 opäť požiadala o jeho vydanie, a následne aj Československej komisii pre stíhanie vojnových zločincov v Nemecku (Augsburg), aby začali po ňom pátrať.²² Na základe týchto nepresných informácií vyšli v slovenskej tlači články o tom, že Konštantín Čulen bol v Nemecku zadržaný spojeneckými bezpečnostnými orgánmi a v najbližších dňoch bude z Norimbergu premiestnený na Slovensko a postavený pred Národný súd v Bratislave.²³ Až 16. septembra 1946 slovenské Povereníctvo vnútra oznámilo,

¹⁶ Archív Ústavu pamäti národa (ďalej A ÚPN) Bratislava, fond (ďalej f.) I. správa Zboru národnej bezpečnosti (ďalej I. S ZNB), registračné číslo (ďalej reg. č.) 10 515/300. Poznanky na Konštantína Čulena, nedatované.

¹⁷ VNUK, František. *Životopis Konštantína Čulena*, s. 121-123.

¹⁸ Otvorený list anonymného politického väzňa a ilegálneho pracovníka pánu predsedovi SNR Dr. Jozefovi Lettrichovi! In *Hlas oslobodených*, roč. 2, 1946, č. 25, s. 1.

¹⁹ Napríklad KAPINAJ, Juraj. Slávna Slovenská národná rada! In *Hlas oslobodených*, roč. 2, 1946, č. 21, s. 2.

²⁰ A ÚPN Bratislava, f. Krajská správa Zboru národnej bezpečnosti Správa Štátnej bezpečnosti Bratislava, Fond starých písomností (ďalej KS ZNB S ŠtB Bratislava, BA-S), archívne číslo (ďalej a. č.) 2 155. Hlásenie Československej vojenskej misie pri spojeneckej komisii vo Viedni zo 16. 7. 1946.

²¹ A ÚPN Bratislava, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, BA-S, a. č. 2 155. Ďalekopis Povereníctva vnútra z 5. 8. 1946; Správa VII. odboru Povereníctva vnútra zo 6. 1. 1947.

²² A ÚPN Bratislava, f. I. S ZNB, reg. č. 10 515/300. Poznanky na Konštantína Čulena, nedatované; f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, BA-S, a. č. 2 155. Hlásenie Československej komisie pre stíhanie vojnových zločincov v Rakúsku z 27. 1. 1947.

²³ Čulen a Koso zadržaní. *Demokratický týždenník*, roč. 2, 1946, č. 26, s. 2; Konštantín Čulen, Dr. Izidor Koso, Istók a „kriminálny komisár“ Golz sa proti vlastnej vôli opäť vracajú na Slovensko. In *Partizán*, roč. 2, 1946, č. 31, s. 2.

že v skutočnosti bol Čulen zaistený v americkom tábore Glasenbach, no v rozpore so skutočnosťou tvrdilo, že po prepustení na slobodu odišiel do Anglicka.²⁴ Napriek absentujúcim archívnym dokumentom však môžeme predpokladať, že československé bezpečnostné zložky sa na konci leta 1946 mohli dostať na stopu Konštantína Čulena, ktorý sa v tom období zdržoval v rakúskom Linzi. Potvrdzujú to najmä zápisky v jeho denníku, ktorý je preplnený zmienkami o komunistických únoscoch, o ktorých sa domnieval, že sledujú každý jeho pohyb. Napríklad 4. septembra 1946 si zapísal: „*Sú mi v päťach, musím sa stoj-čo-stoj dostať, na dolniaky*“ [rozumej Taliansko – pozn. B. K.]“. O týždeň neskôr prišla do Linzu nejaká československá komisia, ktorá oficiálne hľadala slovenské vagóny. Bola podozrivá, pretože jedného z jej členov videl Čulen len nedávno v Mníchove. Jeho obavy sa vystupňovali, keď mu nemenovaný priateľ oznámil, že komisári majú viacero zatykačov na slovenských utečencov a nachádza sa medzi nimi aj zatykač na jeho osobu. Tieto „stihomanské pocity“ mohli, samozrejme, vzniknúť aj z enormného psychického vypätia, no 18. septembra 1946 prišiel za Čulenom spomínaný americký spravodajský dôstojník Rickenbach a oznámil mu, že „*tu vám hrozí nebezpečenstvo únosu*“. S jeho pomocou sa v priebehu troch dní dostal do Ríma ku Karolovi Sidorovi.²⁵

Keďže Konštantína Čulena sa v roku 1946 nepodarilo československým bezpečnostným orgánom zaistiť a odviesť na Slovensko, jeho súdne konanie pred Národným súdom sa začalo pripravovať až na jar nasledujúceho roku. Prípravy odštartoval Úrad obžaloby pri Národnom súde v Bratislave, ktorý 9. apríla 1947 nariadil začatie jeho vyšetrovania (stopovania). Dôvodom bolo podozrenie zo spáchania trestných činov podľa retribučného nariadenia (33/1945 Zb. n. SNR) v znení vyhlášky (58/1946 Zb. n. SNR), konkrétne podľa paragrafu 2 (domáca zrada), paragrafu 3 (kolaborácia) a paragrafu 4 (zrada na povstaní). Vyšetrovatelia VII. odboru Povereníctva vnútra mali do konca apríla vyšetriť všetky okolnosti spáchania uvedených trestných činov, zaistiť dôkazy potvrdzujúce trestnú činnosť obvineného a dôkazy v prospech obvineného a tiež vyšetriť príťažujúce a poľahčujúce okolnosti. Okrem zisťovania jeho činnosti v rokoch 1938 – 1945 sa vyšetrovatelia mali zamerať aj na jeho povojnovú činnosť a zistiť miesto jeho pobytu.²⁶

Získavanie dôkazov pre pripravovaný súdny proces vykonával aj samotný obžalobca pri Národnom súde. Do jesene 1947 realizoval najmä výsluchy svedkov – išlo o Karola Murgaša²⁷, Alexandra Macha²⁸ a Jozefa Kosorína²⁹, od ktorých zisťoval informácie o pozadí Čulenovho pôsobenia v USA v roku 1936, o jeho názoroch na

²⁴ A ÚPN Bratislava, f. I. S ZNB, reg. č. 10 515/300. Poznacky na Konštantína Čulena, nedatované.

²⁵ VNUK, František. *Životopis Konštantína Čulena*, s. 125-126.

²⁶ A ÚPN Bratislava, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, BA-S, a. č. 2 155. Nariadenie stopovania K. Čulena z 9. 4. 1947; Štátny archív (ďalej ŠA) Bratislava, f. Okresný ľudový súd Bratislava (ďalej OLS Bratislava), signatúra (ďalej sign.) Ls 33/48. Nariadenie stopovania K. Čulena z 9. 4. 1947.

²⁷ ŠA Bratislava, f. OLS Bratislava, sign. Ls 33/48. Výpoveď Karola Murgaša z 20. 8. 1947.

²⁸ ŠA Bratislava, f. OLS Bratislava, sign. Ls 33/48. Výpoveď Alexandra Macha z 25. 8. 1947.

²⁹ ŠA Bratislava, f. OLS Bratislava, sign. Ls 33/48. Výpoveď Jozefa Kosorína z 13. 9. 1947.

Nemcov, Židov a politických predstaviteľov SR a o činnosti v období Povstania. Okrem toho zbieral výpisky z jeho článkov napísaných v období rokov 1938 – 1945³⁰ a ďalšie informácie čerpal aj z osobného spisu poslanca Čulena, ktorý mal obžalobca k dispozícii.³¹

Vyšetrovanie sa napriek časovému vymedzeniu predĺžilo o niekoľko mesiacov. Obžalobca pri Národnom súde až 19. septembra 1947 požiadal Národný súd v Bratislave, aby na Konštantína Čulena vydal zatykač a následne aj o jeho vydanie. Zároveň požadoval, aby bola táto žiadosť zaslaná Ministerstvu vnútra v Prahe, ktoré malo prostredníctvom Úradu československého zástupcu v komisii Spojených národov pre vojnové zločiny požiadať o zaradenie vyšetrovaného na zoznam vojnových zločincov.³² Nasledujúci deň podal na obvineného obžalobu, ktorá bola Národnému súdu v Bratislave doručená 29. septembra 1947. O jej podaní informovala stručne aj časť vtedajšej tlače.³³

Obžalobca Národného súdu vychádzal pri tvorbe tejto obžaloby z koncepcie kolektívnej trestnoprávnej zodpovednosti bývalých poslancov slovenského snemu, ktorú vo februári 1946 vytvoril Národný súd. Na jej základe obžaloval Konštantína Čulena z trestných činu domácej zrady podľa paragrafu 2 písmeno a), b), c) a d), trestného činu kolaborantstva podľa paragrafu 3 písmeno b) a c) a trestného činu zrady na povstaní podľa paragrafu 4 písmeno a), b) a c) nariadenia č. 33/1945 Zb. n. SNR v znení vyhlášky č. 56/1946 Zb. n. SNR. Trestného činu domácej zrady sa mal dopustiť tak, že do roku 1938 ako autonomistický publicista, po 6. októbri 1938 ako vládny komisár československého rozhlasu v Bratislave, od 18. decembra 1938 aj ako poslanec slovenského snemu a od februára 1939 aj ako tlačový atašé Československého veľvyslanectva v USA „*iniciatívne a exponovane pripravoval zavedenie totalitného režimu na Slovensku a odtrhnutia Slovenska od Československej republiky pod ochranou nacistického Nemecka*“. Konkrétne mal napríklad už od roku 1933 ako spoluzakladateľ časopisu *Nástup* vyzývať k postupnému uvoľňovaniu československého štátneho zväzku. Rovnaké úmysly pripísal autor obžaloby aj jeho ceste do USA, ktorú v roku 1935 absolvoval ako reprezentant Matice slovenskej a publikáciám *Pittsburská dohoda* a *Slováci v Amerike*, ktorých obsah mal údajne oživovať boj HSĽS za autonómiu. Tiež mal organizovať prípravy osláv 20. výročia Pittsburskej dohody v Bratislave, ktoré mali za cieľ „*vyvolať hrozivé a nebezpečné rozpory medzi Slovákmi a Čechmi a dať tak najavo spojeneckým a spriatelovým mocnostiam, že Československá republika je vnútorne rozháraná a nespôsobilá obrany proti možnému útoku z vonka*“ a od 6. októbra 1938 ako vládny komisár viesť bratislavský rozhlas v spolupráci s hitlerovským Nemeckom proti demokratickému zriadeniu Československej republiky s konečným úmyslom jej rozbitia. Po 18. decembri

³⁰ ŠA Bratislava, f. OLS Bratislava, sign. Ls 33/48. Výpisy článkov Konštantína Čulena z novín, nedatované.

³¹ ŠA Bratislava, f. OLS Bratislava, sign. Ls 33/48. Osobný spis poslanca Konštantína Čulena.

³² Žiadosť obžalobcu pri NS z 19. 9. 1947.

³³ Napríklad Po predsedníctve HSĽS – pred súd aj slovenská vláda. In *Národná obroda*, roč. 3, 1947, č. 237, s. 2.

1938 sa mal nechať zvoliť za poslanca slovenského snemu vo „fašistických voľbách“ a spoluorganizovať Hlinkove gardy. Trestného činu kolaborantstva sa mal Konštantín Čulen dopustiť tak, že ako poslanec Snemu Slovenskej republiky a krátko (v roku 1940) aj ako vedúci tlačového odboru predsedníctva vlády a po návrate z USA najmä svojou publikačnou činnosťou slúžil spolu s ďalšími osobami „*politickým, hospodárskym a vojenským záujmom Hitlerovho Nemecka a škodil politickým a vojenským záujmom Sovietskeho zväzu a ostatných spojencov, ako i veci československého odboja za hranicami i doma...*“ Podľa obžaloby mal napríklad prispievaním do krajanského časopisu *Slovenská obrana* získavať amerických Slovákov pre myšlienku Slovenskej republiky, do ktorej budovania sa ako poslanec a významný publicista po návrate z USA naplno zapojil. Ako poslanec mal tiež hlasovať za účasť Slovenska vo vojne proti Sovietskemu zväzu a za prijatie rasového zákonodarstva a ako člen niekoľkých dozorných rád sa mal obohatiť na úkor iných občanov. Posledného trestného činu – zrady na povstaní – sa mal Konštantín Čulen dopustiť napríklad aj tak, že od 29. augusta 1944 vo svojej publikačnej činnosti a v rozhlasových reláciách zatracoval Povstanie a vyzýval občanov k boju proti nemu, ako poslanec hlasoval za prijatie stanného práva a na jar 1945 spolu s ďalšími vládnymi predstaviteľmi opustil Slovensko, aby „*udržal právnú kontinuitu slovenského štátu a aby v záujmovej sfére západných mocností pracoval proti Československej republike*“, a tak začal svoju „*velezradnú činnosť*“.³⁴

Až 10. októbra 1947 podal VII. odbor Povereníctva vnútra trestné oznámenie na Konštantína Čulena. Dôvodom bolo podozrenie zo spáchania trestných činov podľa paragrafu 2 písmeno d), paragrafu 3 písmeno e) a paragrafu 4 písmeno c) retribučného nariadenia č. 33/1945 Zb. n. SNR. Týchto trestných činov sa mal obvinený dopustiť tak, že bol ako spisovateľ a žurnalista členom HSLS a tým aj autonomistického hnutia a jeho autonomisticky ladené články mali „oslabovať“ medzinárodné postavenie ČSR, čím prispel k udalostiam októbra 1938 a marca 1939. Ako poslanec snemu sa mal podieľať na vyhlásení samostatného Slovenského štátu, a to aj napriek tomu, že celý rok 1939 bol v USA, mal hlasovať za nedemokratické a rasové zákony a za vyhlásenie vojny Sovietskemu zväzu a západným spojencom. Svojou publikačnou činnosťou mal podporovať politiku vládnych činiteľov, útočiť proti ZSSR, jeho armáde a štátnemu zriadeniu a propagovať boj proti účastníkom Povstania. Dôkazom tejto trestnej činnosti mal byť zoznam jeho publikovaných článkov z rokov 1938 – 1945.³⁵

Súdne pojednávanie proti Konštantínovi Čulenovi pred Národným súdom v Bratislave sa však nepodarilo zorganizovať do uplynutia účinnosti retribučného nariadenia, teda do konca roku 1947. Netýkalo sa to len tohto prípadu, ale veľkej časti trestných konaní, pričom ešte aj v tomto období prichádzali nové trestné oznámenia. Z tohto dôvodu bolo v polovici decembra 1947 schválené nariadenie SNR č. 88/1947 Zb. n. SNR, podľa ktorého mali neukončené konania pokračovať pred riadnymi súdmi,

³⁴ ŠA Bratislava, f. Štátne zastupiteľstvo v Bratislave, inv. č. 880, sign. Lšt. I 49/1948. Obžaloba proti K. Čulenovi z 20. 9. 1947, s. 1-9.

³⁵ A ÚPN Bratislava, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, BA-S, a. č. 2 155. Trestné oznámenie na K. Čulena z 10. 10. 1947.

konkrétne osobitnými senátmi krajských súdov. Kauzy spadajúce do konca roku 1947 pod príslušnosť Národného súdu tak boli pridelené osobitnému senátu bratislavského krajského súdu.³⁶ Počas tejto druhej, mimoriadne krátkej etapy retribučného súdnictva na Slovensku, sa retribučné kauzy dostali do vecnej príslušnosti riadneho súdnictva. V prípade konaní voči bývalým poslancom snemu sa v tomto období nič podstatné neudialo okrem formálnych úkonov prevzatia agendy novými príslušnými orgánmi, vrátane osvojenia si obžalôb, podaných bývalým Úradom obžaloby pri NS, štátnym zastupiteľstvom.³⁷ Potvrďuje to aj nasledujúci vývoj v trestnej veci Konštantína Čulena. Bývalý Národný súd 26. januára 1948 najskôr zaslal všetky spisy týkajúce sa tohto prípadu Štátnemu zastupiteľstvu v Bratislave na ďalšie konanie³⁸ a to si 31. januára 1948 osvojilo obžalobu zo septembra 1947 a tiež v nej uvedené návrhy s tým rozdielom, že hlavné pojednávanie sa bude konať pred osobitným senátom Krajského súdu v Bratislave.³⁹

Ako sme už naznačili, tento právny stav platil krátko – len tri mesiace. Do ďalšieho vývoja (nielen) prípadu Konštantína Čulena totiž zasiahli udalosti februára 1948, kedy sa v Čechách a na Slovensku dostali k moci komunisti. Už 25. marca 1948 bol schválený zákon č. 33/1948 Zb., ktorý do konca roka revitalizoval osobitné retribučné súdy.⁴⁰ Ako formálna príčina takéhoto postupu sa oficiálne uvádzala nespokojnosť s „nedostačujúcou“ činnosťou ľudového súdnictva, ktorú mala zapríčiniť Demokratická strana cez jej spojenie s ľudákmi. V skutočnosti sa však obnovené retribučné súdy stali predovšetkým nástrojom KSČ a KSS pri nastoľovaní komunistického režimu a na likvidáciu skutočných, domnelých i potenciálnych odporcov. Táto tzv. pofebruárová retribúcia sa tak stala akýmsi hybridom medzi retribúciou a súdnou represiou komunistického totalitného režimu. Bola už plne v réžii komunistickej strany a oproti predošlým etapám obsahovala viac kontroverzných prvkov. A práve táto etapa sa stala inštitucionálnym rámcom aj pre ukončenie viacerých procesov s bývalými poslancami Snemu Slovenskej republiky.⁴¹

Ešte pred samotným vytýčením procesu s Konštantínom Čulenom sa jeho meno objavilo v prvých pofebruárových politických procesoch, v ktorých boli súdení významní funkcionári bývalej Demokratickej strany. Prvým bol proces Obuch – Ursíny a spol., ktorý sa konal v dňoch 19. – 29. apríla 1948 v Justičnom paláci v Bratislave pred senátom Štátneho súdu. Medzi obžalovanými sa nachádzal aj Konštantínov

³⁶ Nariadenie SNR č. 88/1947 Zb. n. SNR zo dňa 19. decembra 1947, ktorým sa upravuje trestné konanie pre trestné činy podľa nariadenia č. 33/1945 v znení vyhlášky č. 58/1946 Zb. n. SNR o potrestaní fašistických zločincov, okupantov, zradcov a kolaborantov a o zriadení ľudového súdnictva, neskončené za jeho platnosti. In MALATINSKÝ, Michal. *Pred súdom národa?*, s. 232-234.

³⁷ PODOLEC, Ondrej. *Prvý slovenský parlament*, s. 262.

³⁸ ŠA Bratislava, f. Štátne zastupiteľstvo v Bratislave, inv. č. 880, sign. Lšt. I 49/1948. Sprievodný list z 26. 1. 1948.

³⁹ ŠA Bratislava, f. Štátne zastupiteľstvo v Bratislave, inv. č. 880, sign. Lšt. I 49/1948. Oznámenie Štátneho zastupiteľstva v Bratislave z 31. 1. 1948.

⁴⁰ Zákon č. 33/1948 Zb. zo dňa 25. marca 1948, ktorým sa obnovuje účinnosť retribučného dekrétu a nariadenia o ľudovom súdnictve a menia niektoré ich ustanovenia. In MALATINSKÝ, Michal. *Pred súdom národa?*, s. 235-237.

⁴¹ PODOLEC, Ondrej. *Prvý slovenský parlament*, s. 262-263.

súrodeneц Ladislav Čulen. Práve v jeho výpovedi sa objavilo bratovo meno, avšak len v tej súvislosti, že po roku 1945 zisťoval na Osídľovacom úrade v Bratislave, či nemajú informácie o mieste jeho pobytu.⁴² Ladislav Čulen bol napokon štátnym súdom odsúdený na 18 rokov odňatia slobody.⁴³ Druhým politickým procesom bola kauza Kempný – Bugár a spol., ktorá sa odohrávala tiež pred Štátnym súdom v Bratislave a to v dňoch 4. – 15. mája 1948. Meno Konštantína Čulena sa objavilo v kľúčovej svedeckej výpovedi Rudolfa Komanderu, v ktorej opisoval vzájomné kontakty.⁴⁴

K vytýčeniu termínu súdneho pojednávania proti Konštantínovi Čulenovi napokon došlo 18. mája 1948 – predseda osobitného senátu Krajského súdu v Bratislave ho stanovil na 28. a 29. mája 1948 a konať sa malo pred Ľudovým súdom v Bratislave,⁴⁵ ktorý bol najväčším z desiatich nových retribučných súdov zriadených v sídlach krajských súdov na Slovensku na základe zákona č. 33/1948 Zb. Predsedom senátu Ľudového súdu v Bratislave, ktorý mal súdiť Konštantína Čulena, bol Artúr Šimko, sudcami z ľudu Štefan Mažár a Fridrich Šišovič, verejným obžalobcom bývalý obžalobca pri Národnom súde Arnošt Barát. Obhajcom obžalovaného bol bratislavský advokát Vojtech Vičánek. Tu treba pripomenúť, že na rozdiel od predchádzajúcich etáp retribúcie, kde bolo personálne zloženie súdov výsledkom konsenzu Demokratickej strany a KSS, tieto už boli kreované v podmienkach totalitného režimu jednej politickej strany – komunistickej.⁴⁶ O termíne procesu s takmer týždňovým predstihom informovala aj vtedajšia tlač.⁴⁷

Súdne konanie proti Konštantínovi Čulenovi odštartovalo presne podľa plánu 28. mája 1948. Na úvod pojednávania predseda senátu Ľudového súdu v Bratislave skonštatoval, že vzhľadom na nereálnosť vydania obžalovaného československým orgánom sa hlavné konanie uskutoční v jeho neprítomnosti. To výrazne ovplyvnilo priebeh súdneho konania, pretože v takýchto prípadoch nepôsobili žiadne ľudské ohľady, rodinné väzby a známosti a obžalovaní nemali možnosť zhromaždiť dostatočné množstvo „vyvíňujúcich“ svedectiev.⁴⁸ Predseda senátu tak hneď predniesol obžalobu a pristúpil k samotnému dokazovaniu, v rámci ktorého prečítal svedecké výpovede Alexandra Macha, Karola Murgaša, Vladimíra S. Hurbana (z procesu s Jozefom Tisom), Vladimíra Palica (tiež z procesu s Jozefom Tisom), Jozefa Kosorína, list Konštantína Čulena Alexandrovi Machovi z 20. apríla 1939, výpisy z jeho článkov uverejnené najmä v časopisoch *Slovák* a *Gardista* a obsah článku v krajskom časopise *Jednota*

⁴² Ohlas SAV sa nedostal do zahraničia. Svedkovia vypovedajú proti L. Čulenovi – Ďurčanský žiadal v liste založiť novú stranu na Slovensku. *Lud*, roč. 1, 1948, č. 22, s. 2.

⁴³ Obuch 30, Čulen 18, Ursíny 7 rokov. *Pravda*, roč. 5, 1948, č. 101, s. 2.

⁴⁴ Druhá skupina sprisahancov pred štátnym súdom. In *Slovenský týždenník*, roč. 32, 1948, č. 20, s. 2.

⁴⁵ ŠA Bratislava, f. Štátne zastupiteľstvo v Bratislave, inv. č. 880, sign. Lšt. I 49/1948. Oznámenie predsedu senátu KS A. Šimka z 18. 5. 1948; Žiadosť verejného obžalobcu z 28. 5. 1948.

⁴⁶ PODOLEC, Ondrej. *Prvý slovenský parlament*, s. 264.

⁴⁷ Proces proti K. Čulenovi, A. Mackovi. In *Pravda*, roč. 5, 1948, č. 117, s. 3; Ďalšie rokovania pred Ľudovým súdom v Bratislave. In *Sloboda*, roč. 3, 1948, č. 101, s. 5; Proces proti Konštantínovi Čulenovi. In *Národná obroda*, roč. 4, 1948, č. 115, s. 2.

⁴⁸ PODOLEC, Ondrej. K retribučným súdnym procesom s poslancami Snemu Slovenskej republiky, s. 112.

z augusta 1947. Predseda senátu tiež čítal rozsiahle pasáže z jeho vydaných publikácií – išlo o diela *Boj Slovákov o slobodu* (1944), *Česi a Slováci v štátnych službách ČSR* (1944), *Nech žije neodvislé Slovensko!* (1945) a *Pohľady na dnešok* (1944). Súčasťou dokazovania boli aj dokumenty, ktoré mali potvrdiť pôsobenie Konštantína Čulena v správnych radách v Drevárskej spoločnosti Bratislava a Hospodárskom cukrovare v Seredi. Po skončení dokazovania nasledovala záverečná reč verejného žalobcu, ktorý navrhol, aby bol obžalovaný uznaný vinným vo všetkých bodoch obžaloby. Obhajca vo svojej obhajovacej reči navrhol vymerať mu najnižší trest. Po tomto bolo súdne pojednávanie ukončené a pokračovalo nasledujúci deň vynesením rozsudku.⁴⁹ Senát Ľudového súdu v Bratislave pod vedením Artúra Šimka sa plne stotožnil s obžalobou zo septembra 1947 a uznal Konštantína Čulena vinným z trestných činov domácej zrady, kolaborantstva a zrady na Povstaní a jednohlasne⁵⁰ ho odsúdil na trest odňatia slobody v trvaní 30 rokov ako trest hlavný a 15-ročnú stratu občianskych práv ako trest vedľajší. Zároveň s tým mal byť celý majetok odsúdeného skonfiškovaný v prospech štátu.⁵¹ Na záver pojednávania prijal senát uznesenie, podľa ktorého je vynesený rozsudok právoplatný a vykonateľný.⁵²

Súdny proces s Konštantínom Čulenom nevyvolal veľkú mediálnu pozornosť. Tlač o ňom informovala len veľmi stručne a v podstate sa obmedzila len na publikovanie výsledkov pojednávania.⁵³ Samotný Čulen sa k rozsudku Ľudového súdu vyjadril nasledovne: „*Len 30 rokov! Toľko zločinov, koľko na mne našli a len tak málo rokov. Ale i tak my dvaja s bratom Lacom sme dostali od Čechov bezmála toľko, koľko všetci Slováci za Maďarska. Nuž podarilo sa to tým pánom dobre. Štátnym obžalobcom bol Arnošt Baráth, Maďar od Nitry, ktorého dvaja bratia Elemér a Zoltán sú tu v emigrácii a jeden z nich práve odišiel do Venezuely. Obhajoval ma Dr. Vojta Vyčánek, starý známy. Som naozaj zvedavý ako. Napochytro som napísal článok pre Jednotu a tam sa zaoberám práve i tým zjavom, že sa pre môj proces nenašiel Slovak ani ako sudca, ani ako štátny zástupca.*“⁵⁴

Konštantín Čulen sa tým, že na jar 1945 odišiel do emigrácie a československým štátnym a bezpečnostným orgánom sa ho nepodarilo dostať na Slovensko a pred retribučný súd, vyhol uloženému drakonickému trestu. Patril medzi desiatich bývalých poslancov Snemu Slovenskej republiky, ktorým sa podarilo uniknúť trestnému konaniu pred retribučným súdom, ktorí boli súdení v neprítomnosti. Práve na nich sa

⁴⁹ ŠA Bratislava, f. OLS Bratislava, sign. Ls 33/48. Zápisnica o hlavnom pojednávaní v trestnej veci proti Konštantínovi Čulenovi z 28. a 29. 5. 1948.

⁵⁰ ŠA Bratislava, f. OLS Bratislava, sign. Ls 33/48. Zápisnica o porade senátu z 29. 5. 1948.

⁵¹ ŠA Bratislava, f. Štátne zastupiteľstvo v Bratislave, inv. č. 880, sign. Lšt. I 49/1948. Rozsudok Ľudového súdu v Bratislave nad Konštantínom Čulenom z 29. 5. 1948, s. 1-3.

⁵² ŠA Bratislava, f. OLS Bratislava, sign. Ls 33/48. Zápisnica o hlavnom pojednávaní v trestnej veci proti Konštantínovi Čulenovi z 28. a 29. 5. 1948.

⁵³ Rozsudok bratislavského LS. Konštantín Čulen: 30 rokov. In *Práca*, roč. 3, 1948, č. 143, s. 2; 30 rokov Konštantínovi Čulenovi. In *Ľud*, roč. 1, 1948, č. 51, s. 2; Ľudový súd súdi zradcov a kolaborantov. In *Náš národ*, roč. 2, 1948, č. 24, s. 4; Konštantín Čulen odsúdený na 30. rokov. In *Cieľ*, roč. 3, 1948, č. 144, s. 1.

⁵⁴ VNUK, František. *Životopis Konštantína Čulena*, s. 140.

naplno prejavila tvrdosť retribučnej normy. Kým tresty udelené bývalým poslancom slovenskej národnosti súdeným v prítomnosti sa pohybovali v rozmedzí jedného až šiestich rokov,⁵⁵ trestné sadzby v prípade poslancov slovenskej národnosti súdených v neprítomnosti ani raz neklesli pod 10 rokov odňatia slobody, pričom okrem 30-ročného trestu Konštantína Čulena bol udelený aj jeden trest smrti a ostatných 8 trestov sa pohybovalo v rozmedzí od 10 do 20 rokov.⁵⁶

Zoznam použitých prameňov a literatúry

Archívne pramene

Archív Ústavu pamäti národa Bratislava, f. I. správa Zboru národnej bezpečnosti; f. Krajská správa Zboru národnej bezpečnosti Správa Štátnej bezpečnosti Bratislava, Fond starých písomností

Štátny archív Bratislava f. Okresný ľudový súd Bratislava; f. Štátne zastupiteľstvo v Bratislave

Periodiká:

Cieľ, 1948

Čas, 1944

Demokratický týždenník, 1946

Hlas oslobodených, 1946

Ľud, 1948

Národná obroda, 1947, 1948

Náš národ, 1948

Partizán, 1946

Pravda, 1948

Práca, 1948

Sloboda, 1948

Slovenský týždenník, 1948

Literatúra

BARANOVIC, Štefan. Život Konštantína Čulena. In BARANOVIC, Štefan, zost. *Konštantín Čulen (1904 Brodské – 1964 New York)*. Martin : Matica slovenská, 1995, ISBN 80-7090-378-9.

ČULEN, Konštantín. *V amerických zaisťovacích táboroch. Z denníkov Konštantína Čulena (6. jún 1945 – 30. apríl 1946)*. Martin : Matica slovenská, 2008, ISBN 978-80-7090-874-4.

VNUK, František. *Životopis Konštantína Čulena*. Cleveland : Slovenský ústav, 1984.

⁵⁵ PODOLEC, Ondrej. K retribučným súdnym procesom s poslancami Snemu Slovenskej republiky, s. 114.

⁵⁶ PODOLEC, Ondrej. *Prvý slovenský parlament*, s. 265.

MALATINSKÝ, Michal. *Pred súdom národa? Retribúcia na Slovensku a Národný súd v Bratislave 1945 – 1947*. Bratislava : Post Scriptum, 2019, ISBN 978-80-89567-93-5.

ŠUTAJ, Štefan – MOSNÝ, Peter – OLEJNÍK, Milan. *Prezidentské dekréty Edvarda Beneša v povojnovom Slovensku*. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2002, ISBN 80-224-0731-3.

PODOLEC, Ondrej. K retribučným súdnym procesom s poslancami Snemu Slovenskej republiky. In STŘEDOVÁ, Veronika – ŠTĚPÁN, Jiří a kol. *České, slovenské a česko-slovenské dějiny 20. století V*. Ústí nad Orlicí : OFTIS, 2011, ISBN 978-80-7405-103-6.

PODOLEC, Ondrej. *Prvý slovenský parlament. Snem Slovenskej republiky a jeho legislatívna činnosť*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2017, ISBN 978-80-89335-79-4.

Mgr. Branislav Kinčok, PhD.
Ústav pamäti národa, Miletičova 21
820 18 Bratislava
kincok@upn.gov.sk